Oświadczenie złożone
przez senatora Krzysztofa Bieńkowskiego
na 59. posiedzeniu Senatu
w dniu 21 maja 2026 r.

Oświadczenie skierowane do ministra nauki i szkolnictwa wyższego Marcina Kulaska, do ministra finansów i gospodarki Andrzeja Domańskiego oraz do ministra aktywów państwowych Wojciecha Balczuna

Szanowni Państwo!

Opublikowany wywiad z dr hab. Alicją Bachmatiuk powinien być dla państwa polskiego sygnałem alarmowym najwyższego stopnia. Gdy wybitna polska naukowczyni, posiadająca międzynarodowy dorobek i doświadczenie zdobywane w najlepszych zagranicznych ośrodkach badawczych, publicznie mówi młodym ludziom „wyjeżdżajcie", oznacza to, że państwo polskie zaczyna przegrywać walkę o własne elity intelektualne. To nie jest już problem pojedynczej osoby ani jednego instytutu. To coraz bardziej widoczny kryzys zaufania do państwa w środowisku naukowym.

Od lat słyszymy polityczne deklaracje o innowacyjności, nowoczesnych technologiach, gospodarce opartej na wiedzy i konieczności budowania polskiego potencjału technologicznego. Tymczasem rzeczywistość coraz częściej wygląda zupełnie inaczej. Wybitni specjaliści zderzają się z niestabilnością organizacyjną, ciągłymi zmianami personalnymi, brakiem przewidywalności finansowej, konfliktami wewnętrznymi oraz z poczuciem, że kompetencje i dorobek naukowy przegrywają z układami, zależnościami i bieżącą walką polityczną. Nauka nie może funkcjonować w atmosferze permanentnej rewolucji kadrowej i organizacyjnej. Nie da się budować światowej klasy instytutów badawczych, jeśli kolejne zespoły są destabilizowane, projekty przerywane, a naukowcy tracą poczucie bezpieczeństwa i sensu swojej pracy. Najbardziej niepokojące jest jednak to, że Polska zaczyna wysyłać młodym ludziom dramatyczny komunikat: „Jesteś ambitny, wybitny i chcesz rozwijać nowoczesne technologie? Większe szanse masz poza własnym krajem". To jest cywilizacyjna katastrofa. Polska nie może być jedynie zapleczem taniej pracy dla zagranicznych gospodarek i miejscem kształcenia specjalistów dla innych państw. Nie możemy inwestować ogromnych środków publicznych w edukację młodych ludzi tylko po to, aby później Niemcy, Stany Zjednoczone, Korea Południowa czy Chiny korzystały z ich wiedzy, talentu i pracy.

Jeszcze bardziej niepokojące są sygnały o upolitycznieniu części instytucji badawczych. Nauka potrzebuje wolności badawczej, stabilności i szacunku dla kompetencji. Instytuty badawcze nie mogą stawać się miejscem politycznych wpływów, personalnych rozgrywek czy eksperymentów organizacyjnych przeprowadzanych kosztem wielkiego dorobku naukowego. W obecnych realiach geopolitycznych silna nauka to nie luksus – to fundament bezpieczeństwa państwa. Bez własnych technologii, własnych patentów, własnych centrów badawczych i własnych specjalistów Polska zawsze będzie zależna od silniejszych państw.

Dlatego konieczne są zdecydowane działania naprawcze. Należy poważnie rozważyć stworzenie ponadpartyjnej, wieloletniej strategii rozwoju polskiej nauki i Sieci Badawczej Łukasiewicz, ograniczenie wpływu bieżących zmian politycznych na funkcjonowanie instytutów badawczych, wprowadzenie maksymalnie przejrzystych i opartych na kompetencjach zasad wyboru kadry kierowniczej, objęcie strategicznych projektów naukowych wieloletnimi gwarancjami finansowania, stworzenie realnego programu powrotu polskich naukowców z zagranicy, zwiększenie współpracy instytutów badawczych z polskim przemysłem i sektorem obronnym, ochronę kluczowych zespołów badawczych przed destabilizacją wynikającą z reorganizacji czy budowę silnych centrów technologicznych również poza największymi aglomeracjami. Państwo polskie musi wreszcie zacząć traktować naukę jako inwestycję strategiczną, a nie koszt lub przestrzeń politycznych wpływów.

W związku z tym proszę o odpowiedzi na następujące pytania.

1. Czy prowadzone są obecnie analizy dotyczące skali odpływu polskich naukowców za granicę oraz przyczyn tego zjawiska?

2. Czy planowane są zmiany mające na celu zwiększenie stabilności funkcjonowania Sieci Badawczej Łukasiewicz oraz ograniczenie destabilizujących reorganizacji?

3. Jakie konkretne działania podejmowane są w celu zachęcenia polskich naukowców pracujących za granicą do powrotu do kraju?

4. Czy przygotowywany jest długofalowy program strategicznego rozwoju polskich instytutów badawczych i technologicznych?

Polska potrzebuje dziś nie tylko dróg, kolei i inwestycji infrastrukturalnych. Polska potrzebuje również własnych elit naukowych, własnych technologii i własnej myśli badawczej. Jeśli przegramy walkę o naukę i innowacje, przegramy również walkę o przyszłość gospodarczą i cywilizacyjną naszego państwa.

Krzysztof Bieńkowski